

Ieŋjilsa oahppopládna

Dette er en lulesamisk oversettelse av den fastsatte læreplanteksten.
Læreplanen er fastsatt på bokmål.

Njuolgadustjála Máhttodepartementas mierreduvvam 15.11.2019.

Fámon 01.08.2020 rájes

Fága birra

Fága relevánsa ja guovdásj árvo

Ieŋŋils la guovdásj fáhka kultuvrradadjadussaj, guládallamij, oahppahábbmimij ja identitiehttaávddánibmáj. Fáhka galggá oahppijda vaddet vuodov guládalátjit bájke ja globála dásen, berustik kultuvralasj ja gielalassj duogátjis. Ieŋŋils galggá liehket fáron ávdedime oahppij kultuvraj rastá dádjadimev iesjguhtiklágásj iellemvuogijs, ájadallamvuogijs ja guládallamvuogijs. Fáhka galggá oahppij gárvedahttet oahppuj ja sebrudahka- ja barggoiellemij mij gájbbet buktá ieŋŋilsav láhkát, tjället ja sáhkadit.

Gájka fága galggi áhpadusá árvovuodov duohtan dahkat. Fágajn bargadijn galggi gájka oahppe sjaddat stádes ieŋŋilsgielaga vaj máhtti adnet ieŋŋilsav áhpatjit, guládalátjit ja iehtjádijda oahpásmuvátjit. Máhtto giela birra rabás miella guládallamdábijda, iellemvuogijda, ájadallamvuogijda ja sebrudakaktijvuodajda rahpá ádá perspektijvajt værárdij ja allasimme. Fáhka galggá liehket manen ávdedittjat oahppij dádjadusáv sijá vuoŋno værárdij la kultuvra duogen. Dat soajttá rahpá ienep uvsajt gáktu værárdav dálkkut, bákten diehtemvájnogisvuodav ja berustimev ja ávddágáttojt binnet. Oahppe galggi bessat váseedit jut bukten edna gielajt la ávkken skávlán ja sebrudagán. Ieŋŋilsa oahppopládna ja ieŋŋilsa oahppopládna sevvamgielak oahppijda, li avtaárvulattja.

Guovdásj elementa

Guládallam

Guládallam merkaj vuoŋnov duodjuhit gielajn ja gielajn rijbbat formála ja iehpeformála aktijvuodajn. Oahppe galggi adnuj válldet hiebalassj stratesjijjajt guládalátjit njálmálattjat ja tjálatattjat iesjguhtiklágásj aktijvuodajn ja gá iesjguhtiklágásj medijájt ja gáldoht adni. Oahppe galggi bessat váseedit, adnet ja átsádit gielav juo álgo rájes. Áhpadus galggá dilev láhtjet váj oahppe bassi dájdojdisá adnet ja aktan barggat alma ja praktihkalassj aktijvuodajn.

Giellaoahppam

Giellaoahppam merkaj gielladiedulasjuodav ávddánahttet ja máhtov ieŋŋilsa birra vuogádaŋkan ja máhttet giellaoahppamstratesjijjajt adnet. Máhtto gáktu giellajiena, báhkoboandudahka ja báhko- ja gárgadisstruktuva ja tækstastruktuva aneduvvi vaddi oahppijda válljimijt ja vejulasjuodajt guládalátjit ja aktan barggat. Giellaoahppam merkaj vuoŋnet aktijvuodajt ieŋŋilsa ja ietjá gielaj gaskan majt oahppe bukti, ja dádjadit gáktu ieŋŋils la dagáduvva.

Ieŋŋils tevstajda oahpásmuvvat

Giellaoahppam dáhpáduvvá gá ieŋŋils tevstajda oahpásmuvvá. Tækstabuojkuldaŋka aneduvvá vijdes merkadusán: njálmálasj ja tjálasj, prienntidum ja digitála, gráffalásj ja dájdalásj, formála ja iehpeformála, tjáppagirjálásj ja ássjetevsta, dálásj ja ávdep ájge. Tevstajn máhtti liehket tjála, gává, tjuorggusa, gráfa, tálla ja ietjá ávddánbuktemvuoge ma li aktiduvvam sisanov dættodittjat ja gaskostittjat. Gá barggá ieŋŋils tevstaj, de dat oahppijda vaddá máhtov ja vásádusájt gielalásj ja kultuvralásj moattebelakvuodas, ja aj dájdadusáv iemeálmugij iellemvuogij, ájádallamvuogij ja árbbedábij. Gá reflektieri duon dán ieŋŋils tevsta badjel ja dálkku ja lájttálisát árvustallá daj, de galggi oahppe ámastit gielav ja máhtov kultuvra ja sebrudagá birra. Návti oahppe ávddánahtti máhtudagáv kultuvraj rastá vaj máhtti vieledit iesjguhtiklágásj iellemvuogij, ájádallamvuogij ja guládallamhámi. Oahppe galggi oadtjot vuodov vuoŋnátjit ietjas ja iehtjádij identitehtav moattegielak ja moattekultuvralásj aktijvuodan.

Fágajgasskasasj tiemá

Álmmukvarresvuohŋa ja bierggim

Ieŋŋilsin merkaj fágajgasskasasj tiebmá álmmukvarresvuohŋa ja bierggim ahte oahppe ávddánahtta dájdojt ávddánbuktet ietjasa tjálatattjat ja njálmálatattjat ieŋŋilsij. Dát vaddá vuodov buktet ávddánbuktet ietjas dábdajt, ájádusájt, vásádusájt ja vuoŋnojt. Áhpadus galggá ádá perspektijvajt iesjguhtiklágásj ájádallamvuogijda ja guládallamhámiida vaddet, ja ietjas ja iehtjádij iellemvuohkáj ja iellemdilláj. Giehtadallat diliit ma gájbbedi giella- ja kultuvrramáhtudagáv vaddá oahppijda háldadimdábdov ja vájkkut váj oahppe ávddánahtti poesijjalásj iesjgáváv ja jasska identitehtav.

Demokratijja ja viesátguojmmevuohŋa

Ieŋŋilsin merkaj fágajgasskasasj tiebmá demokratijja ja viesátguojmmevuohŋa ahte oahppe ávddánahtti dájdadusáv jut sijá vuoŋno væráldij la kultuvrraj tjanádum. Gá ieŋŋilsav oahppá, de máhtti oahppe oahpásmuvvat duon dán sebrudahkaj ja kultuvrraj gá guládalli iehtjádij væráldav miehtáj, berustik gielalásj ja kultuvralásj duogátjis. Dat máhtta vaddet ienep vuogijt gáktu væráldav dálkku ja liehket fáron báktemin diehtemvájnogisvuodav ja berustimev ja liehket fáron hieredimen ávddááttojt.

Vuodotjehpudagá

Njálmálasj tjehpudagá

Njálmálasj tjehpudagá ieŋŋilsin la vuoŋnov duodjuhit gulldalime, sáhkadallama ja ságastallama baktu. Le sáhka vijddásabbo gaskostit diedojt, hiebadit gielav

ulmmáj, vuosstárváldáj ja aktijvuhtaj ja válljit hiebalasj stratesjijaj. Njálmásasj tjehpudagáj ávddånibme ieñjilsin la mañenagi dárkkelap njálmásasj gielav ságastit ja giehttot duon dán tiemá birra, formála ja iehpeformála aktijvuodajn iesjguhtiklágásj vuosstárváldidja gejna li moatte lágásj gielalásj duogátja.

Buktet tjället

Buktet tjället ieñjilsin la buktet idiejajt ja vuojnoj ávddånbuktet dádjadahtte ja ulmmelasj láhkáj iesjguhtiklágásj tevstajn, páhppárin ja digitála hámen. Buktet tjället merkaj plánit, hábbmit ja giehtadallat tevstajt ma subtsasti, ja hiebadit gielav ulmmáj, vuosstárváldáj ja aktijvuhtaj ja válljit hiebalasj stratesjijaj tjállema hárráj. Tjállemtjehpudagáj ávddånibme ieñjilsin vuolggá oahppamis ájnégis bágojt gitta tjället duov dáv tjanádum tevstajt ma vuojnojt ja máhtov gaskosti. Dat aj merkaj iesjguhtiklágásj gáldojt adnet lájttális ja dárkkelis láhkáj.

Buktet láhkåt

Buktet láhkåt ieñjilsin la dádjadit iesjguhtiklágásj tevstaj sisanov páhppárin ja digitála hámen ja reflektierit daj badjel. Dássta láhkámávvo ja giellaoahppam badján. Dat merkaj láhkåt ja gávnnat diedojt aktiduvvam tevstajn majna li gilppo javllamus ja adnet láhkámstratesjijaj dádjadittjat njuolggá ja tjiegadum diedojt. Láhkámtehpudagáj ávddånibme ieñjilsin vuolggá eksperimentierimis giellajienaj, stávvalminsstarj ja stávvalij gitta láhkåt moattebelak ja komplæksa tevstajt avtatrajes ja dádjadusáj ja ienebut ja ienebut buktet iesjguhtiklágásj tevstaj badjel reflektierit ja árvustallat daj lájttálisát.

Digitála tjehpudagá

Digitála tjehpudagá ieñjilsin la buktet adnet digitála medijajt ja ressursajt nannitjit giellaoahppamav, oahpástuvvat almma giellamodellajda ja ságastallamguojmijda ieñjilsij ja áttjudit ájggeguovddelis máhtov ieñjilsin. Dat merkaj lájttálisát reflektierit ieñjilsa digitála sajij gáktuj ja gá iehtjádij guládallá. Digitála tjehpudagáj ávddånibme ieñjilsin vuolggá átsádimes gielav gitta buktet iehtjádij siegen barggat, tevstajt tjället ja áttjudit máhtov gá tjoahkki, átsát ja lájttálisát árvustallá diedojt duot dát ieñjils gáldos.

Máhtudakulme ja árvustallam

2. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 2. jahkedáse maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- adnet digitála ressursajt vásedittjat gielav almma giellamodellaj ja ságastallamguojmij baktu
- gulldalit ja dábddáp giellajienajt ja stávvalijt bágojn
- tjadnat giellajienajt bokstávajda ja stávvalminsstarijda ja biedjat bokstávvajienajt aktij báhkon
- gulldalit ja átsádit ieŋŋils alfabehtav ja jiednaminsstarijt stágadijn ja lávlodijn
- ájttsat dábálamos bágojt ja frásajt iesjguhtiklágásj tevstajn
- gatjádallat ja vásstedit álkkes gatjálvisájda, tjuovvot álkkes bagádusájt ja adnet nágin væhttsás moallánagájt
- oassálasstet hárijjidaládum dialávgájda ja spontána ságastallamijda ietjas dárboj ja dábdoj, árggabiejvielema ja berustimij birra
- ájttsat bágojt ma li aktisattja ieŋŋilsij ja ietjá gielajda majt oahppe dábddá
- gulldalit, láhkát ja ságastallat álkkes tevstaj sisano birra aktan gávvágirijj
- láhkát ja eksperimentierit tjálatjit oahpes bágojt, frásajt ja álkkes gárgadisájt
- ámastit bágojt ja kultuvralasj máhtov ieŋŋils mánáŋgirjálásjvuoda ja mánáŋkultuvra baktu

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv ieŋŋilsin 1. ja 2. jahkedásen gá átsádi ja adni gielav gulldalimen, stáhkamin ja ságastallamijn. Sij vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá ieŋŋilsav dádjadi ja gá iehtjáda sijá ieŋŋilsav dádjadi. Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppammiellaj iesjguhtiklágásj stratesjijaj ja áhpadimressursaj baktu váj oahppij láhkámtjehpudagájt ja njálmálasj ja tjálasj tjehpudagájt ávddánahtta. Áhpadiddje galggá dibddet oahppij liehket dájmalattja, stáhkát, átsádit ja adnet ietjasa dábdudagájt gá gielav moatte láhkáj oahppi. Oahppe galggi vásedit jut gæhttaladdat aktu ja iehtjádij siegen la oassen giela oahppamis. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra ieŋŋilsin. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat moalgget majt ietjasij mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávddála. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama

gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti vág oahppe bessu bagádallamij milta vijdedit ietjasa máhtudagáv ieññilsav dádjadit ja jut iehtjáda sijá ieññilsav dádjadi, njálmálatattat ja tjálatattat.

4. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 4. jahkedáse mañjela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- átsádit iesjguhtiklágásj báhkogirijit ja gáktu dajt máhtta giellaámastimen adnet
- adnet digitála ressursajt átsáditattat gielav ja iehtjádij siegen barggat
- átsádit ja adnet ieññils alfabehtav ja jiednadimminsstarav iesjguhtiklágásj stáhkam-, lávllom- ja giellaámastimdájmañ
- gulldalit ja dádjadit bágojt ja moallánagájt hiebaduvvam tevstajñ
- adnet muhtem dábálasj bágutijit, væhttsás moallánagájt ja álkkes frásajt ja gárgadisájt vaj oadtju viehkev dádjadittat ja dádjaduvvat
- sæbrrat ságastallamijda ietjas dárboj ja iehtjádij dábdoj, árggabiejvielema ja berustimij birra ja tjuovvot ságastallama njuolgadásájt
- ájttsat bágojt ja stáhkát daj ja moallánagájt ma li aktisattja ieññilsij ja ietjá gielajda majt oahppe dábddá
- identifiserit báhkoklássajt hiebaduvvam tevstajñ
- tjuovvot álkkes duollattjállema ja gárgadisstruktuvaraj njuolgadásájt
- láhkát ja dádjadit tevstajñ majna li bágo ma jiednaduvvi gáktu tjáleduvvi, ja oahpes ja amás báhkogává
- láhkát ja dádjadit oahpes ja amás bágojt, frásajt ja gárgadisájt iesjválljidum tevstajñ
- láhkát iesjguhtiklágásj tevstajñ, aktan gávvgirijit, ja ságastallat daj birra
- tjállet álkkes tevstajñ ma ájádusájt ja vuojnojt ávddánbukti
- ságastallat nágin bielij birra iesjguhtiklágásj iellemvuogijn, árbbedábijn ja dábijn ieññils væráldin ja Vuonan
- áttjudit bágojt, frásajt ja kultuvralasj máhtov ieññils mánájrjálásjvuoda ja mánájkultuvra baktu

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv ieññilsin 3. ja 4. jahkedásen gá stáhki, átsádi ja sæbrru njálmálasj, tjálatasj ja digitála aktandoajmmamij. Ja de oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá vijddábut gaskosti ietjasa vásádusájt ieññilsijn ja ieññils kultuvrañ. Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamiellaj iesjguhtiklágásj stratesijijaj ja áhpadimressursaj baktu vág oahppij láhkámtjehpudagájt ja njálmálasj ja tjálatasj tjehpudagájt

ávddánahtttá. Áhpadiddje galggá dibddet oahppijit liehket dájmalattja, stáhkát, átsádit ja adnet majt li oahppam ádá dilijn. Oahppe galggi vásedit jut gæhttaladdat aktu ja iehtjádij siegen la oassen giela oahppamis. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra ieñjilsin. Dajna máhtudagájñ mav oahppe vuosedi, galggi bessat moalgget majt ietjasij mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávddála. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi adnet rádiijt ávdedittjat láhkámtjehpudagájt, tjállemtjehpudagájt ja njálmálasj ja digitála tjehpudagájt fágan.

. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 7. jahkedáse maññela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- adnet ákkes stratesjijajt giellaámastimen, tækstatjállemin ja guládallamin
- adnet digitála ressursajt ja iesjguhtiklágásj báhkogirijit giellaámastimen, tækstatjállemin ja aktisasjbargon
- átsádit ja adnet jiednadimminsstarijt ja bágojt ja moallánagájt stáhkamin, lávllomin ja roallastáhkamin
- gulldalit ja dádjadit bágojt ja moallánagájt hiebaduvvam ja almma tevstajñ
- ávddánbuktet ietjasa dádjadahte láhkáj valjes báhkoanndudagájñ ja væhttsás moallánagáj ma li hiebaduvvam vuosstájvállldáj ja dilláj
- álgadit, bisodit ja láhpadit ságastallamav ietjas berustimij ja ájggeguovddelis tiemáj birra
- átsádit muhtem gielalásj muodugasjvuodaj birra ieñjilsa ja ietjá gielaj majt oahppe dábddá, ja ságastallat daj birra ja adnet dáv ietjas giellaámastimen
- identifisierit gárgadisásijt moatte lágásj gárgadisájñ ja adnet máhtov verbaj, substantijvaj ja adjektijvaj sájádime birra gá barggá ietjas njálmálasj ja tjálasj tevstaj
- tjuovvot duollatjállema, báhkosájádime ja gárgadisstruktuvera njuolgadásajt
- láhkát ja gaskostit iesjguhtiklágásj tevstaj sisanov, aj iesjválljidum tevstaj
- láhkát ja gulldalit ieñjils ássjepruvssátevstaj ja ieñjils mánáj- ja nuorajgirjálásjvuodav ja tjállet ja ságastallat sisano birra
- ságastallat makta iesjguhtiklágásj gáldo li luhtedahte, ja válljit gáldov ietjas adnuj
- tjállet álles tevstaj, aj aktiduvvam, ma ádásit subtsasti, subtsasti, gatjádalli ja ávddánbukti vuojnojt ja berustimijt, ma li vuosstájvállldáj hiebaduvvam
- giehtadallat ietjas tevstaj iehtjádij vuojno milta
- reflektierit ja ságastallat ieñjilsa rálla birra ietjas iellemin

- åtsådit iesjguhtik sebrudagáj iellemvuogijt ja árbbedábijt ienŋjils væráldin ja Vuonan ja reflektierit identitehta ja kultuvralasj gullevasjvuoda birra

Åhpadattijn árvustallam

Åhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv ienŋjilsin 5., 6. ja 7. jahkedásen gá stáhki ja åtsådi gielajn, gá avtrajes ja dádjadusájŋ láhki ja ávddánbukti ietjasa njálmálasj ja tjálasj tevstajt iesjguhtik sebrudagáj birra ienŋjils væráldin. Åhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppammiellaj iesjguhtiklágásj stratesjijaj ja åhpadimressursaj baktu váj oahppij láhkåmtjehpudagáj ja njálmálasj ja tjálasj tjehpudagáj ávddánahttá. Oahppe galggi vásedit jut gæhttaladdat aktu ja ietjádij siegen la oassen giela oahppamis. Åhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra ienŋjilsin. Dajna máhtudagájŋ mav oahppe vuosedi, galggi bessat moalgget majt ietjasij mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávddåla. Åhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja åhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi adnet rádijt ávdeditjt láhkåmtjehpudagáj, tjållemtjehpudagáj ja njálmálasj ja digitåla tjehpudagáj fágan.

10. jahkedåse máhtudakulme ja árvustallam

Måhtudakulme 10. jahkedåse maŋŋela

Åhpaduså ulmme le oahppe galggå máhttet

- adnet moattebelak stratesjijajt giellaåmastimen, tækstatjållemín ja gulådallamin
- adnet digitåla ressursajt ja ietjå viehkkenævojt giellaåmastimen, tækstatjållemín ja aktisasjargon
- adnet jiednadime guovdås minsstarijt gå gulådallå
- gulldalit ja dádjadit bágojt ja moallånagáj duon dán ienŋjils variántajn
- ságastit avtat rajes ja tjielggasit báhkoboannudagájŋ ja idiomåhtalasj moallånagáj ma li hiebaduvvam ulmmáj, vuosstájvålldáj ja dilláj
- gatjådallat ja tjuovvolit oajvvadusáj ságastallamin duon dán åssje birra ma li hiebaduvvam ulmijda, vuosstájvålldijda ja dilijda
- åtsådit ja gávvidit muhtem gielalasj muodugasjvuodajt ja sieradusáj ienŋjilsa ja ietjå gielaj gaskan majt oahppe dåbddå, ja ságastallat daj birra ja adnet dav ietjas giellaåmastimen
- adnet máhtov báhkoklåsaj ja gårgadisstruktuvraj birra gå barggå ietjas njálmálasj ja tjálasj tevstajt
- tjuovvot duollatjållema, báhkosåjådime, gårgadisåhpa ja tækstastruktuvra njuolgadusáj
- láhkåt, dågástallat ja vijddåsabboj gaskostit iesjguhtiklágásj tevstajt sisanov, aj tevstajt majt iesj la våljim

- lánkát ja dálkkut ienñils tjáppagirjálásjuodav, aktan nuorajgirjálásjuodav, ja reflektierit daj badjel
- lánkát ássjepruvssátevstajt ja árvustallat man luohtedahtte gálđo li
- adnet gálđojt lájttálisát ja dárkkelit
- tjállet formála ja iehpeformála tevstajt, aj aktiduvvam, struktuvrajn ja tjielgasvuodajn. Tevsta galggi gávvidit, subtsastit ja reflektierit hiebaduvvam ulmmáj, vuosstájvállđáj ja dilláj
- giehtadallat ietjas tevstajt iehtjádij vuojnoj ja giellamáhto milta
- gávvidit ienñilsa rállav Vuonan ja værárdin ja reflektierit dan badjel
- átsádit iemeálmugij vidjurijt ienñils værárdin ja Vuonan ja reflektierit daj badjel
- átsádit ja gávvidit iellemvuogijt, ájádallamvuogijt, guládallamvuogijt ja moattebelakvuodajt ienñils værárdin
- átsádit ja vijddásabbo gaskostit ienñils kultuvralasj ávddánbuktemvuogij sisanov iesjguhtiklágásj medijájn massta iesj berus

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv ienñilsin 8., 9. ja 10. jahkedásen gá guládalli struktuvrajn ja tjielggasit njálmálattjat ja tjálalattjat, hiebaduvvam iesjguhtiklágásj diliida ja vuosstájvállđiida. Ja de vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá iesjguhtiklágásj tevstajt tjáli gánná diedo gálđojs li fáron dárkkelis lánkáj. Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamiellaj iesjguhtiklágásj stratesijjaj ja áhpadimressursaj baktu vág oahppij lánkámtehpuđagájt ja njálmálasj ja tjálasj tjehpudagájt ávddánahtta. Oahppe galggi vásedit jut gæhttaladdat aktu ja iehtjádij siegen la oassen giela oahppamis. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra ienñilsin. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat moalgget majt ietjasa mielas bukti, ja ietjasa fágallasj ávddánime badjel reflektierit. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti vág oahppe besse adnet rádiijt ávdedittjat lánkámtehpuđagájt, tjállemtehpuđagájt ja njálmálasj ja digitála tjehpudagájt fágan.

Loahppaárvustallam

Ábbálasjkarakterra galggá gávvidit oahppe ábbálasj máhtudagáv ienñilsin gá álli 10. dáse áhpadimev. Áhpadiddje galggá plánit ja dilev láhtjet vág oahppe besse vuosedit ietjasa máhtudagáv málsudahkes vuogij majda gulluji dádjadibme, refleksjávnná ja lájttális ájádallam iesjgengga diliin. Áhpadiddje galggá biedjat avtav karakterav ienñilsin oahppe vuoseduvvam máhtudagá milta fágan.

Jo1 viddnofágalasj oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme Jo1 viddnofágalasj oahppoprográmma manjela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- adnet hiebalgis stratesjijajt giellaámastimen, tækstatjállemin ja guládallamin
- adnet hiebalgis digitála ressursajt ja ietjá viehkkenævojt giellaámastimen, tækstatjállemin ja aktisasj bargon
- adnet jiednadime minsstarijt guládallamin
- gulldalit, dádjadit ja adnet fáhkaterminologijav njálmálattjat ja tjálalattjat bargon
- ságastit dárkkelit ja moatte láhkáj avtatrajes ja tjielggasit, idiomáhtalasj moallánagáj ja moattebelak gárgadisstruktuvraj ma li hiebaduvvam ulmmáj, vuosstájválldáj ja dilláj
- tjielggit iehtjádij argumentierimav ja adnet ja tjuovvolit iehtjádij oajvvadásajt gá ságas ja dágástallá virge vidjurij birra
- adnet máhtov ieñjilsa ja ietjá gielaj muodugasjvuoda birra ietjas giellaámastimen
- adnet máhtov grammatihka ja tækstastruktuvraj birra gá barggá ietjas njálmálasj ja tjálasj tevstaj
- láhkát ja dágástallat iesjguhtiklágásj tevstaj sisano ja vájkkudimnævojt birra, aktan tevsta majt iesj la válljim
- láhkát ja tjoahkkájgiesset ieñjils dokumentasjávna fágallasj sisanov
- láhkát ja buohtastahttet duov dáv ássjepruvssátevstajt sæmme tiemá birra máttijn gáldojn ja lájttáalisát árvustallat makta máhtta gáldojda luhtedit
- adnet iesjguhtiklágásj gáldojt lájttáalis, ulmmelasj ja dárkkelis láhkáj
- tjállet tevstajt virge vidjurij birra struktuvrajn ja tjielgasvuodajn ma gávvidi ja duodasti ietjas bargov hiebaduvvam ulmmáj, vuosstájválldáj ja dilláj
- árvustallat ja giehtadallat ietjas tevstajt fágallasj ævtoj ja giellamáhto milta
- gávvidit guovdásj sivájt manen ieñjils la ávddánam barggogiellan
- átsádit ieñjils værálda moattebelakvuodav ja sebrudagá vidjurijt ájgij tjadá ja reflektierit daj badjel
- dágástallat ieñjils kultuvralasj moalgedimvuogij hámev, sisanov ja vájkkudimnævojt iesjguhtiklágásj medijájn, masi gulluji musihka, filma ja spela, ja reflektierit daj badjel

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv

ienjilsin Jo1 vidnofágalasj oahppoprográmmen gá guládalli ja aktan barggi dárkkelit ja tjielggasit njálmálattjat ja tjálatattjat, hiebaduvvam ulmmáj, vuosstárváldáj ja dilláj. Ja de vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá iesjguhtiklágásj tevstajt tjálli ja gá adni gáldojt kritihkalasj, ulmmelasj ja dárkkelis láhkáj. Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassásstemij ja arvusmahttet oahppammiellaj iesjguhtiklágásj stratesjijaj ja áhpadimressursaj baktu váj oahppij láhkámtjehpudagájt ja njálmálasj ja tjálatasj tjehpudagájt ávddánahtta. Oahppe galggi váseidit jut gæhttaladdat aktu ja iehtjádij siegen la oassen giela oahppamis. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra ienjilsin. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat moalgget majt ietjasa mielas bukti, ja ietjas fágalasj ávddánime badjel reflektierit. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessu adnet rádiit ávdedittjat láhkámtjehpudagájt, tjállemtjehpudagájt ja njálmálasj ja digitála tjehpudagájt fágan.

Loahppaárvustallam

Ábbálasjkarakterra galggá gávvidit oahppe ábbálasj máhtudagáv ienjilsin gá álli Jo1 vidnofágalasj oahppoprográmmav. Áhpadiddje galggá plánit ja dilev láhtjet váj oahppe bessu vuosedit ietjasa máhtudagáv málsudahkes vuogij majda gulluji dádjadibme, refleksjávnná ja lájttálasj ájádallam iesjgenga dilijn. Áhpadiddje galggá biedjat karakterav ienjilsin oahppe vuoseduvvam máhtudagá milta fágan.

Jo1 oahppogárvedime oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme ja árvustallam Jo1 oahppogárvedime oahppoprográmma manjela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- adnet hiebalgis stratesjijajit giellaámastimen, tækstatjállemin ja guládallamin
- adnet hiebalgis digitála ressursajt ja ietjá viehkenævojt giellaámastimen, tækstatjállemin ja aktisasjargon
- adnet jiednadime minsstarijt guládallamin
- gulldalit, dádjadit ja adnet akademijjalasj gielav gá barggi ietjas njálmálasj ja tjálatasj tevstajt
- ságastit dárkkelit ja moatte láhkáj avtatrajes ja tjielggasit, idiomáhtalasj moallánagáj ja moattebelak gárgadisstruktuvej ma li hiebaduvvam ulmmáj, vuosstárváldáj ja dilláj
- tjielggit iehtjádij argumentierimav ja adnet ja tjuovvolit iehtjádij oajvvadásájt gá ságasti ja dágástalli duon dán birra
- adnet máhtov ienjilsa ja ietjá gielaj muodugasjuoda birra ietjas giellaámastimen

- adnet máhtov grammatihka ja tækstastruktuovraj birra gá barggá ietjas njálmálasj ja tjálasj tevstaj
- láhkát ja dágástallat iesjuhtiklágásj tevstaj sisano ja vájkkudimnævoj birra, aktan tevsta majt iesj la válljim
- láhkát, analysierit ja dálkkut ienñils tjáppagirjålasjvuodav
- láhkát ja buohtastahttet duov dáv ássjepruvssátevstajt sæmme tiemå birra máttijn gáldojn ja lájttålisåtv årvustallat makta máhttvå gáldojda luhtedit
- adnet iesjuhtiklágåsj gáldojt låjttålis, ulmmelasj ja dårkkelis låhkåj
- tjållet formåla ja iehpeformåla tevstajt, åj aktiduvvam, struktuvrajn ja tjielgasvuodajn. Tevsta galggi gåvvidit, subtsastit ja reflektierit hiebaduvvam ulmmåj, vuosståjvålldåj ja dillåj
- årvustallat ja giehtadallat ietjas tevstajt fågalasj ævtoj ja giellamåhto milta
- gåvvidit guovdåsj sivåjt manen ienñils la åvddånam værålgtiellan
- åtsådit ienñils værålda moattebelakvuodav ja sebrudagå vidjuriijt åjgij tjadå ja reflektierit daj badjel
- dågástallat ienñils kultuvralasj moalgedimvuogij håmev, sisanov ja vájkkudimnævojt iesjuhtiklágåsj medijåjn, masi gulluji musihkka, filma ja spela, ja reflektierit daj badjel

Åhpadattijn årvustallam

Åhpadattijn årvustallam galggå viehkken åvdedit oahppamav ja fåhkamåhtudagåv åvddånahttet. Oahppe vuosedi ja åvddånahtti måhtudagåv ienñilsin Jo1 oahppogårvedime oahppoprogråmman gå gulådalli ja aktan barggi dårkkelit ja tjielggasit njålmålattjat ja tjålalattjat, hiebaduvvam ulmmåj, vuosståjvålldåj ja dillåj. Ja de vuosedi ja åvddånahtti måhtudagåv gå iesjuhtiklágåsj tevstajt tjålli ja gå adni gáldojt kritihkalasj, ulmmelasj ja dårkkelis låhkåj. Åhpadiddje galggå dilev låhtjet oahppijoassålasstemij ja arvusmahttet oahppammiellaj iesjuhtiklágåsj stratesjijaj ja åhpadimressursaj baktu våj oahppij låhkåmtjehpudagåjt ja njålmålasj ja tjålasj tjehpudagåjt åvddånahttvå. Oahppe galggi våsedit jut gæhttjaladdat aktu ja iehtjådj siegen la oassen giela oahppamis. Åhpadiddje ja oahppe galggi sågastallat oahppij åvddånime birra ienñilsin. Dajna måhtudagåjn mav oahppe vuosedi, galggi bessat moalgget majt ietjasa mielas bukti, ja ietjas fågalasj åvddånime badjel reflektierit. Åhpadiddje galggå bagådallat ienep oahppama gåktuj ja åhpadimev hiebadit navti våj oahppe bessi adnet rådiijt åvdedittjat låhkåmtjehpudagåjt, tjållemtjehpudagåjt ja njålmålasj ja digitåla tjehpudagåjt fågan.

Loahppaårvustallam

Åbbålasjkarakterra galggå gåvvidit oahppe åbbålasj måhtudagåv ienñilsin gå ålli Jo1 oahppogårvedime oahppoprogråmmav. Åhpadiddje galggå plånit ja dilev låhtjet våj oahppe bessi vuosedit ietjasa måhtudagåv målsudahkes vuogij majda gulluji dådjadibme, refleksjåvnnå ja låjttålis åjådallam iesjgenga

dilijn. Áhpadiddje galggá biedjat karakterav ienjilsin oahppe vuoseduvvam máhtudagá milta fágan.

Árvustallamárnik

Ábbálasj árvustallam

10. jahkedáse maŋŋela: Oahppijn galggá akta ábbálasjkarakterra. Jo1 oahppogárvedime oahppoprográmma / viddnofágallasj oahppoprográmma: Oahppijn galggá akta ábbálasjkarakterra.

Eksámen oahppe

10. jahkedáse maŋŋela: Oahppe máhtta tjálallasj eksábmaj vuorbádúvvat. Eksáman galggá gárvedimoasse. Tjálallasj eksábma dagádúvvá ja sensurieridúvvá ríjkaðásen. Oahppe máhtta aj njálmálasj eksábmaj vuorbádúvvat gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma bájkálattjat dagádúvvá ja sensurieridúvvá.

Jo1 oahppogárvedime / viddnofágallasj oahppoprográmma: Oahppe máhtta tjálallasj eksábmaj vuorbádúvvat. Eksáman galggá gárvedimoasse. Tjálallasj eksábma dagádúvvá ja sensurieridúvvá ríjkaðásen. Oahppe máhtta aj njálmálasj eksábmaj vuorbádúvvat gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma bájkálattjat dagádúvvá ja sensurieridúvvá.

Eksámen privatista

10. jahkedáse maŋŋela: Gehtja doajmme árnigav állessjattugij vuodoskávlááhpádime hárráj.

Jo1 oahppogárvedime / viddnofágallasj oahppoprográmma: Privatissta galggá tjálallasj eksámav tjället. Tjálallasj eksábma dagádúvvá ja sensurieridúvvá ríjkaðásen. Privatissta galggá aj njálmálasj eksábmaj gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma bájkálattjat dagádúvvá ja sensurieridúvvá. Fylkkasuohkan mierret galggi gus privatista gárvedimoasev oadtjot bájkálasj eksáman.